

ΒΑΣΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΩΝ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΩΝ

Κωνσταντίνος Β. Παπαϊωάννου

Σεπτέμβριος 2022

Περιεχόμενα

• Σκοπός Εγχειριδίου	3
• Που απευθύνεται το εγχειρίδιο	3
• Θεματολογία του Εγχειριδίου	4
1. Οικονομική πολιτική, μακροοικονομικά μεγέθη και επενδύσεις.....	4
2. Μακροοικονομικό περιβάλλον	5
3. Οικονομική πολιτική.....	5
4. Δημοσιονομική πολιτική	6
5. Νομισματική Πολιτική	9
6. Άλλες πτυχές της οικονομικής πολιτικής	11
7. Οικονομικοί κύκλοι.....	11
8. Τα Επιτόκια και οι Οικονομικοί Κύκλοι	13

- **Σκοπός Εγχειριδίου**

Σε ένα περιβάλλον που, τουλάχιστον από το 2016 και μετά, χαρακτηρίζεται από συνεχείς και σημαντικότερες αλλαγές, **νομοθετικές** (Solvency II – ν.4364/2016, IDD – ν.4583/2018, GDPR – ν.4624/2019, AML – ν.4557/2018 κ.α.), **εποπτικές** (εποπτεία ασφαλιστικής αγοράς από την Τράπεζα της Ελλάδος, από το 2010) και **οικονομικές** (έξοδος από την αυστηρή μνημονιακή εποπτεία της ΕΕ και του ΔΝΤ) και με δεδομένες τις **υποχρεώσεις οικονομικών γνώσεων όλων των ασφαλιστικών διαμεσολαβητών** (παλαιότερων και νεώτερων) που προβλέπονται από τη νομοθεσία και την εποπτεία, κάνουμε μια αναφορά στις **βασικές και αναγκαίες οικονομικές γνώσεις** που διευκολύνουν την εργασία τους και την ανταπόκρισή τους στις υποχρεώσεις αυτές.

Τονίζεται ότι οι οικονομικές γνώσεις, βάσει του θεσμικού πλαισίου, **ΔΕΝ** περιορίζονται μόνο σε αυτές που αναγράφονται στο παρόν κείμενο αλλά επεκτείνονται και περιλαμβάνουν και **βασικές γνώσεις περιγραφικής στατιστικής**, ιδιαίτερως εκείνων των ασφαλιστικών διαμεσολαβητών και διοικητικών στελεχών που εμπλέκονται στις πωλήσεις προϊόντων **Unit Linked**.

- **Που απευθύνεται το εγχειρίδιο**

Το εγχειρίδιο απευθύνεται στο σύνολο των ασφαλιστικών διαμεσολαβητών (πρακτόρων, συντονιστών, μεσιτών, καθώς και διοικητικού δυναμικού ασφαλιστικών επιχειρήσεων), παλαιότερων (με πιστοποιήσεις προ του 2016) και νεώτερων (με πιστοποιήσεις μετά από το 2016), που είναι υπόχρεο σε κατοχή πιστοποιητικού γνώσεων ασφαλιστικού πράκτορα από την Τράπεζα της Ελλάδος, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και το δημοσιευμένο θεσμικό πλαίσιο της ιδιωτικής ασφάλισης.

- **Θεματολογία του Εγχειριδίου**

1. Οικονομική πολιτική, μακροοικονομικά μεγέθη και επενδύσεις

Οποιαδήποτε οικονομική απόφαση, η οποία λαμβάνεται στον παρόντα χρόνο και αφορά το μέλλον, πρέπει να λαμβάνει υπόψη το μακροοικονομικό περιβάλλον.

Το μακροοικονομικό περιβάλλον έχει να κάνει με τα βασικά μεγέθη μιας οικονομίας που εκφράζουν τη δυναμική της, τις δυνατότητες απασχόλησης, τον πλούτο που δημιουργείται και αναλογεί στον κάθε κάτοικο, την αγοραστική αξία του εισοδήματος, την ελκυστικότητα της αποταμίευσης και της επένδυσης, την αγοραστική αξία του νομίσματος μιας χώρας, το βαθμό ανταγωνιστικότητάς της κ.λπ. Αυτές τις μεταβλητές τις συναντάμε ως:

- Ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας
- Ποσοστό ανεργίας
- Κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο εισόδημα
- Πληθωρισμό
- Επιτόκια καταθέσεων και χορηγήσεων
- Συναλλαγματική ισοτιμία
- Εμπορικό ισοζύγιο
- Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών κ.λπ.

Η ανάλυση αυτών των μεταβλητών, αφενός, και η επεξήγηση των μηχανισμών λειτουργίας των αγορών, αφετέρου, μπορούν να βοηθήσουν στην κατανόηση των λειτουργιών που σχετίζονται με τη δημιουργία και τη διαχείριση επενδυτικών χαρτοφυλακίων, που κατ' επέκταση έχουν να κάνουν με τη δημιουργία αποδόσεων στα επενδυτικά ασφαλιστικά προϊόντα.

Προκειμένου να συγκεντρωθούν και να επεξεργαστούν τα στοιχεία μέσω των οποίων εξάγουμε αυτές τις μεταβλητές, χρησιμοποιούμε τη στατιστική επιστήμη, εισαγωγικά στοιχεία της οποίας θα αναλύσουμε παρακάτω, προκειμένου να γίνουν περισσότερο κατανοητοί οι μηχανισμοί λειτουργίας των επενδύσεων.

2. Μακροοικονομικό περιβάλλον

Ο όρος «Μακροοικονομικό περιβάλλον» αναφέρεται στα βασικά μεγέθη μιας οικονομίας που εκφράζουν το δυναμισμό της, τις δυνατότητες απασχόλησης, τον πλούτο που δημιουργείται και αναλογεί στον κάθε κάτοικο, την αγοραστική αξία του εισοδήματος, την ελκυστικότητα της αποταμίευσης και της επένδυσης, την αγοραστική αξία του νομίσματος μιας χώρας, το βαθμό ανταγωνιστικότητας μιας χώρας κ.λπ.

3. Οικονομική πολιτική

- Οικονομική πολιτική είναι ο συνδυασμός συγκεκριμένων οικονομικών στόχων, με τα μέσα που είναι κατάλληλα για την επίτευξή τους.
- Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή της οικονομικής πολιτικής αποτελεί έναν από τους βασικούς λόγους παρέμβασης του κράτους στην οικονομία.

Φορείς χάραξης και άσκησης της σύγχρονης οικονομικής πολιτικής είναι:

1. Η Κυβέρνηση
2. Το Κοινοβούλιο και εξειδικευμένοι οργανισμοί
3. Υπηρεσίες και φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα

Οι στόχοι της οικονομικής πολιτικής που ασκείται από το κράτος μπορεί να είναι (ενδεικτικά):

- Η επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης
- Η σταθερότητα του επιπέδου τιμών - συγκράτηση του πληθωρισμού
- Η μακροχρόνια ισορροπία
- Η μείωση του χρέους
- Η τήρηση του Προϋπολογισμού κ.λπ.

Τα βασικότερα εργαλεία για την επίτευξη αυτών των στόχων διακρίνονται σε:

- (α) Εργαλεία δημοσιονομικής πολιτικής
- (β) Εργαλεία νομισματικής πολιτικής

Στόχοι της οικονομικής πολιτικής

Βραχυχρόνιοι:

- Πλήρης απασχόληση
- Νομισματική σταθερότητα
- Βελτίωση ισοζυγίου πληρωμών
- Η τήρηση του Προϋπολογισμού

Μακροχρόνιοι:

- Η επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης
- Βελτίωση διανομής εισοδήματος
- Βελτίωση κατανομής παραγωγικών συντελεστών
- Η σταθερότητα του επιπέδου τιμών - συγκράτηση του πληθωρισμού
- Η μείωση του χρέους
- Προστασία περιβάλλοντος

Μέσα οικονομικής πολιτικής

Ποσοτικά: μεταβολές οικονομικών μεγεθών

Ποιοτικά: μεταβολές στη διάρθρωση και το θεσμικό πλαίσιο

Μέσα - περιορισμοί: π.χ. απαγορεύσεις

Μέσα - κίνητρα: π.χ. για επενδύσεις

4. Δημοσιονομική πολιτική

Τα δημόσια οικονομικά αφορούν τα οικονομικά του κράτους, τα έσοδα, τις δαπάνες και το αποτέλεσμα των οικονομικών δραστηριοτήτων του.

- **Δαπάνες κράτους:** Αποτελούν η πληρωμή των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων, οι δαπάνες για εξοπλισμούς και έργα υποδομής κ.λπ.
- **Έσοδα κράτους:** Φόροι, εκμετάλλευση δημόσιας περιουσίας κ.ά. Η δημοσιονομική πολιτική επιτυγχάνει τους στόχους της εξομαλύνοντας τις οικονομικές διακυμάνσεις, επηρεάζοντας τη συνολική προσφορά ή τη συνολική ζήτηση στην οικονομία.

Στο πλαίσιο άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής χρησιμοποιούνται ορισμένοι μηχανισμοί για το μετριασμό των επιπτώσεων του οικονομικού κύκλου, που ονομάζονται δημοσιονομικοί σταθεροποιητές. Οι δημοσιονομικοί σταθεροποιητές σε περιπτώσεις επέκτασης, όπου τα εισοδήματα και οι φόροι αυξάνονται, θέτουν ένα όριο στη συνολική ζήτηση, αφού το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και των εταιρειών μειώνεται.

Δημοσιονομικοί σταθεροποιητές

Το σημαντικότερο πλεονέκτημά τους είναι ότι καθιερώνουν την ανακυκλική δημοσιονομική πολιτική χωρίς τις καθυστερήσεις που συνδέονται με οποιαδήποτε ρυθμιστική παρέμβαση.

Παραδείγματα αυτόματων σταθεροποιητών:

Επιδόματα ανεργίας, εταιρική φορολόγηση, προοδευτική φορολογία εισοδήματος.

π.χ.: Σε περιόδους αύξησης της οικονομικής δραστηριότητας, τα επιδόματα ανεργίας καθώς και ορισμένες δαπάνες που αφορούν εισοδηματικές ενισχύσεις μειώνονται, περιορίζοντας την αύξηση των εισοδημάτων.

Πολλές φορές οι σταθεροποιητικοί μηχανισμοί της δημοσιονομικής πολιτικής δεν επαρκούν, για το λόγο αυτό λαμβάνονται πρόσθετα μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής (Επιλεκτική Δημοσιονομική Πολιτική).

π.χ. η κυβέρνηση των ΗΠΑ, μετά την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση, αποφάσισε την αύξηση των δημοσίων δαπανών, καθώς και πακέτα επιστροφής φόρων για την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας.

Επιπρόσθετα, οι κρατικές δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη επηρεάζουν τη προσφορά, αφού η έρευνα με κρατική χρηματοδότηση αυξάνει έμμεσα την παραγωγικότητα των επιχειρήσεων.

Το ίδιο συμβαίνει και με τα προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης και τα έργα υποδομής.

Μια βασική **αδυναμία** της δημοσιονομικής πολιτικής είναι ότι εάν οι κυβερνήσεις για μια αύξηση των δαπανών τους δεν καταφύγουν σε νομισματική χρηματοδότησή της, αλλά ασκήσουν αμιγώς δημοσιονομική πολιτική, τότε:

- Θα αυξηθεί η συνολική ζήτηση
- Αλλά ο δανεισμός αυτός αφαιρεί δανειακά κεφάλαια, που θα μπορούσαν να διατεθούν στον ιδιωτικό τομέα.

Από την Ε.Ε τίθενται συγκεκριμένοι κανόνες δημοσιονομικής πολιτικής για όλα τα κράτη-μέλη. Ένας από αυτούς είναι ότι το έλλειμμα του κρατικού προϋπολογισμού δεν πρέπει να υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ. Η λογική αυτού του μέτρου είναι ότι το ετήσιο έλλειμμα δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το μέσο μακροχρόνιο ποσοστό αύξησης του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη, έτσι ώστε να μην εκτοπίζεται ο ιδιωτικός τομέας από το δημόσιο.

Ένα άλλο μέτρο είναι ότι το συνολικό δημόσιο χρέος δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 60% του ΑΕΠ ή τουλάχιστον θα πρέπει να μειώνεται με ένα σταθερό και ικανοποιητικό βαθμό.

Εργαλεία δημοσιονομικής πολιτικής είναι:

1. Δημόσιες δαπάνες
2. Φορολογικό σύστημα
3. Δημόσιος δανεισμός

Αντικείμενο της δημοσιονομικής πολιτικής είναι ο προσδιορισμός:

1. Του ύψους, του είδους και της χρονικής κλιμάκωσης των δημοσίων δαπανών
2. Του ύψους, του είδους των επιμέρους φόρων και του τρόπου είσπραξης τους (φορολογικό σύστημα)
3. Τους τρόπους κάλυψης του ενδεχόμενου δημοσιονομικού ελλείμματος

Η αύξηση των δημοσίων δαπανών χαρακτηρίζει την πολιτική που ασκείται ως **“επεκτατική”** πολιτική (ή πολιτική **“αναθέρμανσης”** της οικονομίας).

Η μείωση των δαπανών αναφέρεται σε άσκηση **περιοριστικής** πολιτικής.

- Αύξηση φόρων χωρίς παράλληλη αύξηση των δημοσίων δαπανών μπορεί να είναι καταστροφική για την οικονομία.
- Αν επιθυμείται επεκτατική πολιτική, η αύξηση των δημοσίων δαπανών είναι αποτελεσματικότερο μέσο από την αύξηση των φόρων.
- Αντίθετα, αν επιθυμείται περιοριστική πολιτική, η μείωση των δημοσίων δαπανών θα έχει οδυνηρότερα αποτελέσματα για το κοινωνικό σύνολο από μια αντίστοιχη αύξηση των φόρων.

5. Νομισματική Πολιτική

Ο βασικός στόχος της νομισματικής πολιτικής συνίσταται στον προσδιορισμό του επιπέδου των τιμών σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο, που συμβαδίζει με τη μακροχρόνια ανάπτυξη του οικονομικού προϊόντος και τη διατήρηση υψηλού επιπέδου απασχόλησης.

«Η Νομισματική Πολιτική μπορεί να πετύχει τη μακροχρόνια σταθερότητα στο επίπεδο τιμών, αλλά δεν μπορεί να επιτύχει μακροχρόνια αύξηση της οικονομικής παραγωγής και της απασχόλησης».

Το σύνολο των μέτρων που λαμβάνει η κεντρική Τράπεζα και επηρεάζει την ποσότητα χρήματος που κυκλοφορεί στην αγορά.

Η **Κεντρική Τράπεζα** είναι ο κύριος φορέας άσκησης νομισματικής πολιτικής.

Προσφορά χρήματος

Γίνεται μέσω του τραπεζικού συστήματος.

- **Εκδοτική τράπεζα:** δημιουργεί το «πραγματικό χρήμα», ασκεί νομισματική πολιτική, επηρεάζοντας την ρευστότητα της οικονομίας και ελέγχει το συνάλλαγμα.
- **Εμπορικές τράπεζες:** δημιουργούν «λογιστικό χρήμα» μέσω των καταθέσεων όψεως και κινούν τα κεφάλαια της οικονομίας.

Ιστορικά, σε μελέτες αναφορικά με τους στόχους της νομισματικής πολιτικής, έχουν αναφερθεί τρεις **στόχοι και στρατηγικές:**

- Στρατηγική προσδιορισμού νομισματικών στόχων (**monetary targeting**)
- Στρατηγική προσδιορισμού συναλλαγματικού στόχου (**exchange rate targeting**)
- Στρατηγική προσδιορισμού απευθείας στόχου μεταβολής τιμών (**inflation targeting**)

Εργαλεία της Νομισματικής πολιτικής

1. Μεταβολές στην ποσότητα του χρήματος
2. Η λειτουργία του τραπεζικού συστήματος και ο καθορισμός του **προεξοφλητικού επιτοκίου**, το οποίο είναι το επιτόκιο δανεισμού των εμπορικών τραπεζών από την Κεντρική Τράπεζα.

Μέσα ελέγχου της χρηματικής κυκλοφορίας

1. Μεταβολή του λόγου των υποχρεωτικών διαθεσίμων
2. Οι συναλλαγές ανοιχτής αγοράς
3. Μεταβολές στο προεξοφλητικό επιτόκιο

Επεκτατική νομισματική πολιτική

- Μείωση στα υποχρεωτικά διαθέσιμα
- Αγορές ομολόγων
- Μείωση παρεμβατικού επιτοκίου

Περιοριστική νομισματική πολιτική

- Αύξηση στα υποχρεωτικά διαθέσιμα
- Πωλήσεις ομολόγων
- Αύξηση παρεμβατικού επιτοκίου

Στόχοι νομισματικής πολιτικής

- Έλεγχος προσφοράς χρήματος (M1, M2, M3, M4)
- Έλεγχος επιτοκίων
- Έλεγχος πιστωτικής επέκτασης οικονομίας

Συνέπειες νομισματικής πολιτικής

Επεκτατική πολιτική (αύξηση προσφοράς χρήματος) → μείωση επιτοκίων → αύξηση μικτών ιδιωτικών επενδύσεων → υποτίμηση εγχώριου νομίσματος → αύξηση εξαγωγών, μείωση εισαγωγών

- **Τελικά:** αύξηση ζήτησης, βραχυπρόθεσμα αύξηση εγχώριου προϊόντος, νέες θέσεις εργασία, αύξηση επιπέδου τιμών

Περιοριστική πολιτική (μείωση προσφοράς χρήματος) → αύξηση επιτοκίων → μείωση επενδύσεων → ανατίμηση εγχώριου νομίσματος

- Όταν η οικονομία λειτουργεί σε επίπεδα πλήρους απασχόλησης θα μειωθεί το εγχώριο προϊόν και μπορεί να οδηγηθεί σε ύφεση.
- Όταν βρίσκεται σε καθεστώς υπερθέρμανσης, τότε η περιοριστική πολιτική μπορεί να λειτουργήσει προστατευτικά έναντι του κινδύνου απότομης αύξησης του πληθωρισμού.

6. Άλλες πτυχές της οικονομικής πολιτικής

1. Συναλλαγματική πολιτική
2. Εισοδηματική πολιτική
3. Η πολιτική για την απασχόληση
4. Η πολιτική για την περιφερειακή ανάπτυξη
5. Κοινωνική πολιτική
6. Βιομηχανική πολιτική
7. Πολιτική ανταγωνισμού

7. Οικονομικοί κύκλοι

- Οικονομική ανάπτυξη (economic growth) vs. Οικονομικού κύκλου (business cycle).
- Η Ανοδική τάση στο πραγματικό ΑΕΠ υποδεικνύει μακροχρόνια μεταβολή και καλείται **οικονομική ανάπτυξη**.
- Η κυκλική συμπεριφορά γύρω από αυτή την τάση είναι ο **οικονομικός κύκλος**.

Συνεπώς, οι οικονομικοί κύκλοι αναφέρονται στις διακυμάνσεις του ποσοστού μεγέθυνσης της οικονομίας, γύρω από μία μακροχρόνια τάση ανάπτυξης.

Στη βιβλιογραφία γίνεται διάκριση ανάμεσα:

- Στους **κλασικούς οικονομικούς κύκλους (classical cycles)**, που αναφέρονται στις διακυμάνσεις του επιπέδου της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας, και
- Στους **οικονομικούς κύκλους**, που αναφέρονται στις διακυμάνσεις του ποσοστού μεγέθυνσης της οικονομίας, γύρω από μια μακροχρόνια τάση ανάπτυξης (**growth cycles**).

Μια από τις σπουδαιότερες ιδιαιτερότητες της αγοράς είναι η ανάπτυξή της, μέσω ανοδικών και καθοδικών φάσεων.

Οικονομικός Κύκλος: Αποτελεί ενδογενές φαινόμενο της αγοράς

- Ο επιχειρηματικός κύκλος έχει διάφορες φάσεις, αλλά η μεσοπρόθεσμη και η μακροπρόθεσμη πορεία του είναι ανοδική. Αυτό σημαίνει ότι μετά από μια ύφεση, η οικονομική επέκταση οδηγεί σε νέο υψηλό σημείο, που όμως είναι υψηλότερα από προηγούμενο υψηλό.

- Το χρονικό διάστημα της ύφεσης είναι πολύ μικρότερο από το χρονικό διάστημα της επέκτασης. Η διάρκεια μιας ύφεσης συνήθως ποικίλει από μερικούς μήνες έως ένα χρόνο.

Οι φάσεις του οικονομικού κύκλου

Costas Papaioannou 2020

1

Σημεία εναλλαγής (turning points)

- Κατώτατο σημείο (trough) και ανώτατο σημείο ή κορυφή (peak) του οικονομικού κύκλου.
- Η κορυφή προηγείται της πτώσης στην οικονομική δραστηριότητα (recession) και το κατώτατο σημείο προηγείται της οικονομικής άνθησης (recovery).

Τέσσερις φάσεις κυκλικών διακυμάνσεων

1. **Κατώτατο σημείο (trough):** η φάση του κύκλου όπου το πραγματικό ΑΕΠ φθάνει στο κατώτερο σημείο μετά την πτώση του κατά την περίοδο ύφεσης
2. **Περίοδος κάμψης (recession):** η φάση του κύκλου όπου παρατηρείται πτώση της οικονομικής δραστηριότητας και του πραγματικού ΑΕΠ
3. **Κορυφή (peak):** η φάση του κύκλου όπου το πραγματικό ΑΕΠ φθάνει στο ανώτατο σημείο μετά την άνοδό του κατά την περίοδο της ανάκαμψης
4. **Περίοδος άνθησης (recovery):** η φάση του κύκλου όπου παρατηρείται αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας και του πραγματικού ΑΕΠ

8. Τα Επιτόκια και οι Οικονομικοί Κύκλοι

Παρατηρήσεις κατά τη διάρκεια των φάσεων του κύκλου

- **Κατώτατο σημείο (through):** υψηλή ανεργία, επίπεδο ζήτησης χαμηλότερο από την παραγωγική δυνατότητα της οικονομίας, σημαντική μη χρησιμοποιούμενη παραγωγική δυνατότητα, επιχειρηματικά κέρδη χαμηλά ή και αρνητικά, δεν υπάρχει εμπιστοσύνη στην δυναμικότητα της οικονομίας και οι επιχειρήσεις είναι απρόθυμες να αναλάβουν νέες επενδυτικές πρωτοβουλίες.
- **Περίοδος κάμψης (recession):** πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, η ζήτηση μειώνεται και συνεπώς η παραγωγή και η απασχόληση μειώνονται, μειώνεται και το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και ορισμένες επιχειρήσεις αρχίζουν να αντιμετωπίζουν προβλήματα, πολλά επενδυτικά σχέδια παρουσιάζουν αρνητική αξία και σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμα και οι επενδύσεις αντικατάστασης δεν είναι αποδοτικές, διότι η μη χρησιμοποιούμενη παραγωγική δυναμικότητα αυξάνει.
- Αν η παραπάνω κατάσταση συνεχισθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, οι επιπτώσεις είναι έντονες και επηρεάζουν μεγάλους πληθυσμούς.
- Τότε οδηγούμαστε στην **ύφεση (depression)**.

Διαφορά μεταξύ κάμψης (recession) και ύφεσης (depression)

Οι οικονομολόγοι γενικότερα και ειδικότερα το **NBER** (National Bureau of Economic Research), που θεωρείται κριτής των οικονομικών κύκλων στις ΗΠΑ, ορίζουν την **ύφεση** ως «μια σημαντική πτώση της δραστηριότητας που διαχέεται σε όλη την οικονομία, διατηρείται αρκετούς μήνες και έχει ορατά αποτελέσματα στην βιομηχανική παραγωγή, στην απασχόληση, στο διαθέσιμο εισόδημα και στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο».

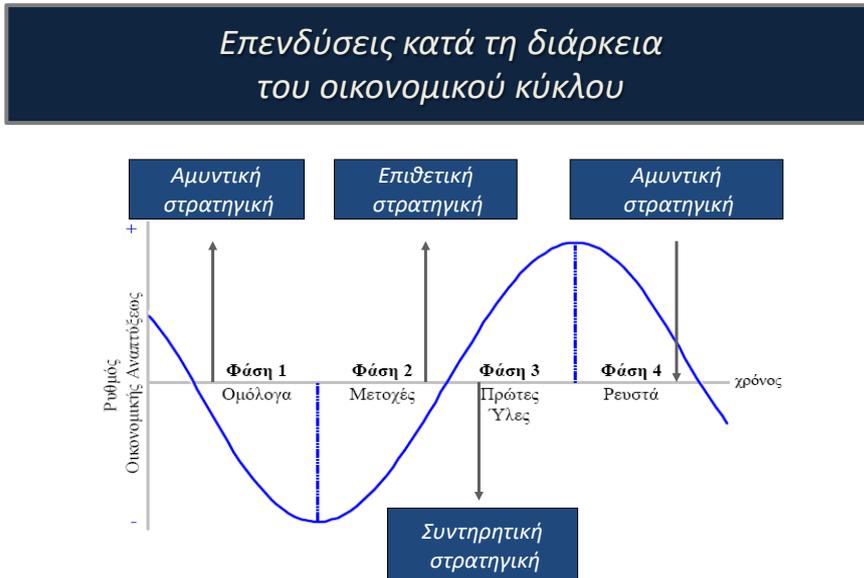
Παρατηρήσεις κατά τη διάρκεια των φάσεων του κύκλου

- **Κορυφή (peak):** Υψηλός βαθμός απασχόλησης της υφισταμένης παραγωγικής δυναμικότητας. Μπορεί να εμφανισθεί έλλειψη εργατικού δυναμικού, ιδιαίτερα εξειδικευμένου, πιθανές ελλείψεις και σε άλλες αγορές (π.χ. πρώτων υλών), οπότε εμφανίζεται υπερβάλλουσα ζήτηση, το κόστος αυξάνει, αλλά ταυτόχρονα αυξάνονται και οι τιμές, οπότε οι επιχειρήσεις γίνονται κερδοφόρες.
- **Περίοδος άνθησης (recovery):** Η οικονομική δραστηριότητα αυξάνει, οι επενδύσεις αντικατάστασης του εξοπλισμού αυξάνουν, η απασχόληση, το διαθέσιμο εισόδημα και η κατανάλωση αυξάνει, οι προσδοκίες είναι θετικές με συνέπεια να αυξάνουν η παραγωγή, οι πωλήσεις και τα κέρδη. Επενδύσεις που φαίνονταν επικίνδυνες, τώρα πραγματοποιούνται καθώς το επιχειρηματικό κλίμα αρχίζει να αλλάζει, από απαισιόδοξο σε αισιόδοξο.

Καθώς η ζήτηση αυξάνει, η παραγωγή αυξάνει με ευκολία, κυρίως με επαναπροσδιορισμό χρήσης της υφιστάμενης παραγωγικής δυναμικότητας και απασχόληση ανέργων.

- Η πρόβλεψη του σημείου εναλλαγής του οικονομικού κύκλου έχει απασχολήσει και απασχολεί τους ερευνητές των οικονομικών διακυμάνσεων.
- Συνήθως η αρχή της ύφεσης (το τέλος της ανόδου) ορίζεται ως το πρώτο από τα δύο συναπτά τρίμηνα της πτώσης του πραγματικού Α.Ε.Π. και
- Το τέλος της ύφεσης (η αρχή της ανόδου) σημειώνεται με το πρώτο από τα δύο συναπτά τρίμηνα ανόδου του πραγματικού Α.Ε.Π.

Επενδύσεις κατά τη διάρκεια του οικονομικού κύκλου

Costas Papaioannou 2020

3

Δείκτες Μέτρησης Οικονομικών Κύκλων

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ/GDP). Μετρά την αξία της παραγωγής σε μία χώρα, από εθνικούς και ξένους παραγωγικούς συντελεστές εγκατεστημένους σε αυτή, κατά τη διάρκεια μίας συγκεκριμένης περιόδου.

Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ/GNP). Μετρά την αξία της παραγωγής από εθνικούς παραγωγικούς συντελεστές, οι οποίοι ευρίσκονται είτε στη χώρα είτε στο εξωτερικό, κατά τη διάρκεια μίας περιόδου.

Η ειδοποιός διαφορά των δύο ανωτέρω εννοιών έγκειται στην εθνικότητα και στον τόπο δραστηριοποίησης των παραγωγικών συντελεστών.

- π.χ. για την Ελλάδα οι εθνικοί παραγωγικοί συντελεστές είναι οι Έλληνες εργαζόμενοι και οι ελληνικές οικονομικές μονάδες. Οι ξένοι Π.Σ., είναι οι οικονομικοί μετανάστες και οι οικονομικές μονάδες του εξωτερικού.

Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν =

ΑΕΠ(GDP) +

[Εισοδήματα (τόκοι, ενοίκια, μερίσματα) ελληνικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό] -

[Εισοδήματα αλλοδαπών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα]

Όταν αναφερόμαστε στο ΑΕΠ, γίνεται διάκριση ανάμεσα στο ονομαστικό και στο πραγματικό ΑΕΠ.

- Το **Ονομαστικό ΑΕΠ** μετρά την αξία της παραγωγής στις τιμές που επικρατούν κατά την περίοδο, στη διάρκεια της οποίας παράγεται (ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές).
- Το **Πραγματικό ΑΕΠ** μετρά την παραγωγή οποιασδήποτε περιόδου στις τιμές ενός έτους, που επιλέγεται ως έτος βάσης (ΑΕΠ σε σταθερές τιμές).

Οικονομική Ανάπτυξη

Η οικονομική ανάπτυξη ορίζεται ως η μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ.

Παράγοντες που οδηγούν σε αύξηση της τάσης του πραγματικού ΑΕΠ

Η αύξηση των πραγματικών πόρων της οικονομίας (αύξηση της εργασίας και του κεφαλαίου, αύξηση του πληθυσμού που προκαλείται από μετανάστευση, επενδύσεις σε κεφαλαιουχικό εξοπλισμό).

Αποτελεσματικότερη χρήση των συντελεστών παραγωγής. Σε βάθος χρόνου, οι ίδιοι συντελεστές παραγωγής μπορεί να παράγουν περισσότερα αγαθά και υπηρεσίες.

Η κυκλική ροή του εισοδήματος

Το ΑΕΠ αποτελεί τον πιο σημαντικό δείκτη της οικονομικής δραστηριότητας, *διότι η αύξησή του οδηγεί σε βελτίωση της ευημερίας των πολιτών.*

Η ακριβής καταγραφή του είναι αναγκαία, ώστε να γνωρίζουν όσοι εμπλέκονται στον σχεδιασμό της οικονομικής πολιτικής σε ποια φάση βρίσκεται σε κάθε στιγμή η οικονομική δραστηριότητα της χώρας.

Σε κάθε οικονομία, η αξία του εισοδήματος, η αξία των παραγόμενων αγαθών και υπηρεσιών και η αξία των δαπανών είναι ακριβώς η ίδια.

Για να γίνει περισσότερο κατανοητό αυτό, αρκεί να αναλογιστεί κάποιος τι συμβαίνει όταν διαθέσει προς πώληση ένα αγαθό αξίας 100€, το οποίο παρήχθη μόνο με τον συντελεστή εργασία.

Ο συγκεκριμένος καταναλωτής δαπανά τα 100€, τα οποία εισπράττει ο πωλητής και τα διανέμει στους συντελεστές παραγωγής που συμμετέχουν στην παραγωγή του εν λόγω προϊόντος.

Το παράδειγμα αυτό μας δείχνει ότι το εισόδημα και οι δαπάνες αποτελούν διαφορετικούς τρόπους θεώρησης της ίδιας έννοιας:

Η αξία του παραγόμενου προϊόντος ισούται με τις αμοιβές των συντελεστών παραγωγής του.

Η παραπάνω σχέση αποδίδεται από την ταυτότητα:

- **Δαπάνες = εισόδημα = παραγόμενα προϊόντα**

Μέθοδοι Μέτρησης του ΑΕΠ

Υπάρχουν τρεις μέθοδοι μέτρησης του ΑΕΠ:

- α) των Δαπανών
- β) του Εισοδήματος και
- γ) της Προστιθέμενης Αξίας

Οι τρεις μέθοδοι που αναφέρονται για τη μέτρηση του Ακαθάριστου Εγχωρίου Προϊόντος **είναι ισοδύναμες**.

Μέθοδος Εισοδημάτων:

Η προστιθέμενη αξία σε κάθε στάδιο της παραγωγής διανέμεται ως εισόδημα στους συντελεστές της. Συνεπώς, η συνολική προστιθέμενη αξία σε όλα τα στάδια της παραγωγής, διανέμεται ως εισόδημα στους παραγωγικούς συντελεστές της οικονομίας.

Μέθοδος Δαπανών:

Αφαιρώντας από τις συνολικές πωλήσεις, την αξία των χρησιμοποιηθέντων στην παραγωγική διαδικασία εισαγόμενων πρώτων υλών, προκύπτει η συνολική παραχθείσα αξία στη χώρα, το ΑΕΠ, το οποίο είναι το ίδιο ποσό με αυτό το οποίο προέκυψε από τη μέθοδο της προστιθέμενης αξίας.

Μέθοδος Προστιθέμενης Αξίας:

Το ΑΕΠ είναι το άθροισμα της προστιθέμενης αξίας σε όλα τα στάδια της παραγωγικής δραστηριότητας. Η προστιθέμενη αξία είναι η διαφορά της αξίας (ποσότητα επί την τρέχουσα τιμή στην αγορά) των εκροών και των εισροών.